

Harmadik bécsi döntés

MÁROK TAMÁS

Néha provinciálisnak kell lenni. Például a világiállítás ügyében is. Szegedről kissé másként kell érvelni.

Nem arról kell beszélni, hogy az ausztriai népszavazás milyen kínos helyzetbe hozta a magyar kormányt, mely eddig teljes gőzzel bizonygatta, milyen jó lesz az EXPO-t rendezni a sógorokkal. Nem is arról, hogy most aztán egyszerre indokolt váltott, egy huszárvágással azt kezdte el rögvest hajtogatni, hogy egyedül még jobb megrendezni a világiállítást, mint társbérletben. Történelmünkben emlékszem: a bécsi döntések nekünk hosszú távon mindig nagy csapást jelentettek, még ha pillanatnyilag rendkívül kedvezőnek tünnek is.

Az EXPO hívei főképp annak gazdaságélénkítő hatásával érvelnek. Nem vagyok közgazdász, de erről meg az 1985-ös pártkongresszus jut az eszembe, már az MSZMP-jé. Akkor az előző év csekély külkereskedelmi aktivitásán felbuzdulva hirdették meg az élénkítés gazdaságpolitikáját. A huszonegyéves millió dolláros végeredmény – mely mínuszban értendő – közismert.

De nem is erről akarok beszélni, mondom, nem vagyok szakember, és egyébként is szeretnék végre provinciális lenni. Szegedről másként kell érvelni: kicsit hangosabban ellene. Merthogy engem, mint szegedit, kevéssé lelkesít, hogy autópálya lesz Bécs és Budapest között. Én Szegedről szeretnék végre sztrádát: Pécsre, Szombathelyre, Debrecenbe, no és a fővárosba. Ennek pedig az EXPO kifejezetten ellene dolgozik. Engem kevéssé lelkesít, hogy Lágymányoson hatalmas kiállítócsarnokok épülnek, s aztán később majd törhetjük a fejünket, hogy mit csinálunk velük. Az sem tölt el különösebb nemzeti büszkeséggel, hogy Nyugat-Magyarországon mindez milyen gazdasági pezsgést fog hozni. Ott ügyis törhető a helyzet, van idegenforgalom, és van vendéglő is dögivel, oda ügyis járnak az osztrákok, igaz, kolbászáért meg varratni. Színházba nem, az ott nincs. Miképpen semmiféle jó érzést nem okoz, hogy a meglévő harminc mellé épül még húsz pesti hotel, amikor itt, Szegeden három se telik meg, mert nem jönnek már a szovjet csoportok.

Elég mókás, hogy annak a fővárosnak a közgyűlése szava a világiállítás ellen, amelynek ez a rendezvény a legjobbat hozná. Az pedig már talán az abszurd birodalmába tartozik, hogy ennek ellenére a Parlamentben a kormány a vidéki képviselőkre támaszkodva fogja megszavaztatni az EXPO-t, akiknek az nyilvánvalóan nem érdeke. (Vajon kire fog gondolni Raffay Ernő vagy Bratinka József? A pártjára vagy a választókörzetére? Megkérdezik-e majd a polgárokait?)

EXPO-párti uraim, ne is járadjanak a bizonyítással, igen, teljesen provinciális vagyok ebben a kérdésben. Csak abban bízom, hogy legalább ilyen provinciális lesz Pécs, Kecskemét vagy különösen Miskolc, Debrecen és Nyíregyháza, akiknek a világiállítás talán még nálunk is kevesebb jót ígér.

Szabadság és rendteremtés

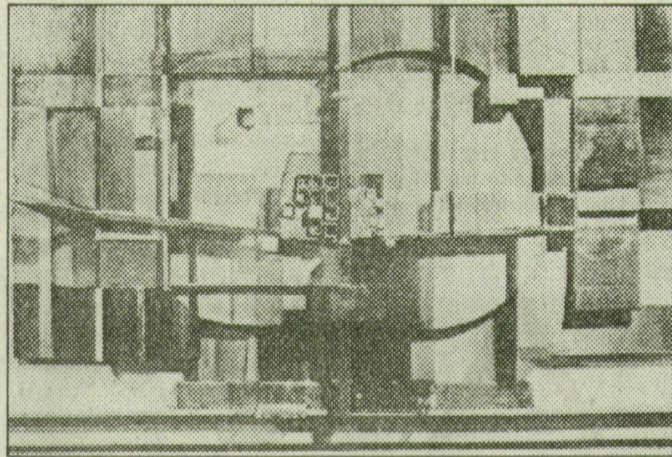
Hévézi Endre Londonban élő festőművész szegedi kiállításáról

A kiállítási évad egyik legfölkavaróbb és legtanulságosabb kiállítását rendezte meg a Londonban élő magyar konstruktivista művész, Hévézi Endre, aki városunkból indult el a világhír felé. Kiállításának megnyitására ő is hazaérkezett – e beszélgetésre is e néhány nap alatt kerítettünk sort – és a hét végén ismét Szegedre látogatott egykori alma materébe, a Baross Gábor reáltanodába 50 éves érettségi találkozóra.

Hévézi Endre már első önálló kiállításán is festőként és szobrászként mutatkozott be, s ez a kettős kötés végigkísérte egész életét. A festészet érzelmegazdag oldottsága és a szobrászat anyaghoz kötött szigora volt az a kettős kapocs, amely egységben tartotta szuverén művészetét. Talán logikus a kérdés, hogy miként született meg Hévézi Endre építészeti felől közelítő alkotói munkásságában a szabadságvágy és a rend igénye közötti harmónia-teremtési kísérlet?

– Valóban sokszor felteszik a kérdést, konstruktivista szobraim és érzelmekkel átitott festményeim és tűzománképeim előtt, hogy vajon egy ember két külön világról van-e szó? Számomra ez nem kérdés, és sohasem volt probléma. Egész életemben úgy éreztem, hogy a zűrzavaros világ, amely körülvesz, rendért kiált. Pontosan éreztem, mennyire öncélúvá válhat az érzelmek féktelen áradása, s azt is tapasztaltam, milyen rideggé tud válni a rend öncélú diktatúrája. Így aztán egyensúlyt kerestem az alkotói szabadság, a festés autonómiája, valamint a fő irányok, meghatározó, rendteremtő elemek között. Így a föltámadó indulatokat, a fölizzó tendenciákat is kordában tudtam tartani, meg tudtam fogalmazni. Úgy érzem, hogy mindezzel az érték szigorú szabályait teremtem meg.

„Én Angliában is magyar vagyok. Inkább lennék a magyar művészet kis pontja, mint London sztárja.”

Festményeim, zománképeim a nagy és sodró erők önmozgását, az emberi indulatok féktelenségét, a színek kavalkádját próbáltam megfogalmazni az anyaghoz kötött szobraimban – legyenek azok fém-ből, kerámiából, porcelánból, az egység dinamikáját igyekeztem tetten érni. Sokféle munkát készítettem, valamennyiben tetten érhető az érzelmek szabadsága és a logika kontrollja.

– Művészi pályáját áttekintve föltűnik, hogy rengeteg építészethez kötődő murális munkát készített. Falfestmények, kerámia homlokzatszerek, fémreliefek, porcelánplasztikák és üveglakok hitelesítik életművét. Mi vezette a nagy méretek és a vallási tematika felé?

– Meggyőződésem, hogy egy tenyérnyi elefántgyárból is lehet ugyanolyan értékes szobrot faragni, mint amilyen látványos művet egy hatalmas falfelületre, egy óriási ablakra. A murális munkákhoz engem az építészet terelt. S annak a felismerése, hogy a nagyméretű alkotások a mesterségbeli tudás és a technikai ismeretek próbái. Tech-

nikai-technológiai követelmények éppúgy összetevő értékei egy hatalmas műnek, mint az esztétikai megvalósítás elemei. A vallásos tematika pedig azért izgatott, mert a különböző anyagok rabszolgájaként ezek újabb szigorú szabályokat róttak rám. Egy templomi munka, legyen az freskó, üveglak, vagy dombormű, majdnem dekoráció. A vallási események, rituálék vagy személyiségek megjelenítése szigorúan előírt kötöttségek között jelenhet csak meg. E szigorú feltelrendszer mögött rejtőzködik a személyiség, amelyet csak nagyfokú mesterségbeli tudással hívhatunk elő. Az egyházi épületekhez kötődő nagyméretű dekorációk a teherhordó elemek közé kerülő kétdimenziós kapcsolatteremtő lehetőségek a szertartás résztvevői, és a külvilág között. Így aztán egy óriási méretű üveglak nem elsősorban az ábrázolt motívumaival hat, hanem fényeivel, felületi vibrációjával, szinte más-világi élményével. Az ablak nem elhatárol, hanem összekapcsol, részint a benti közeget a kinti természettel, részint az egyes ember

lelkivilágát a mennyországgal. Ennek minél tisztább szolgálata a festő feladata. A templom egy más világ, egy más közeg, aki oda belép, az más dimenziót keres, új minőségre vágyik. A színes üveglakokon beszűrődő tónusok színes fényélménye ezt a hatást hivatott erősíteni. Etiópiában hatalmas, tízszer tizenöt méteres üveglakokat készítettem, s egy alkalommal, kora reggel megtekintette a munkát a Négus, az egykori Hailé Szelasszié. Soha olyan élményem nem volt, mint akkor: a felkelő nap besütött a színes üveglakokon, és csillogott a kereszt-hájj fényes márványpadlóján. Magasztos pillanat volt.

– Megbízásai a világ sok pontjához kötötték. Sokat dolgozott Európában, de afrikai és kis-ázsiai megbízásokat is teljesített. Elszakadt-e véglegesen a magyar kultúrától, a magyar művészettől, vagy volt-e alkalma és érdeklődése követni a magyarországi művészetet?

– Valóban sokfelé jártam a világban, de igazából sohasem szakadtam el Magyarországtól. Már ifjú koromban Aba-Novák Vilmos művészetének nagy élményével tarsolyomban indultam világgá. Részint tüneményes rézkarcai, részint hatalmas méretű freskói hatottak rám – úgy tűnik – meghatározó módon. Kár, hogy gyorsan és mulékony technikával, temperával dolgozott. A fiatalabb generáció tagjai közül Kondor Béla alkotásait süvegelem meg mindenekelelőtt. Én magyar vagyok, és őszintén mondom, inkább lennék egy pont a magyar művészet palettáján, mint a londoni művészet kegyeltje.

TANDI LAJOS

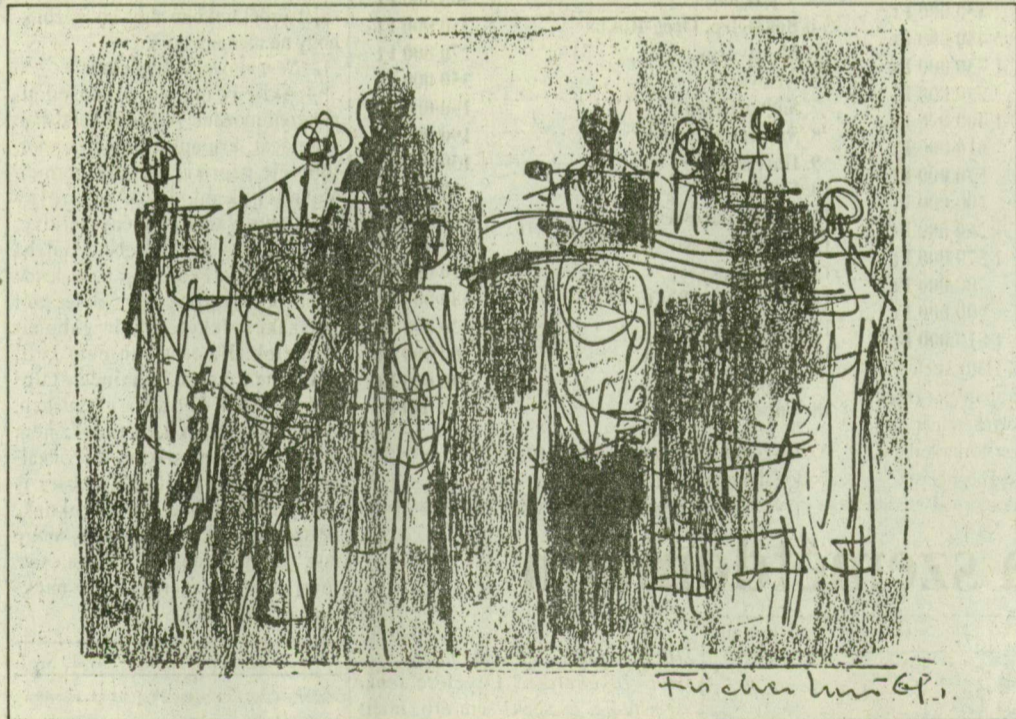
„DALLAL EGY ÉLETEMÁT”

FISCHER ERNŐ PANNO-TERVEI

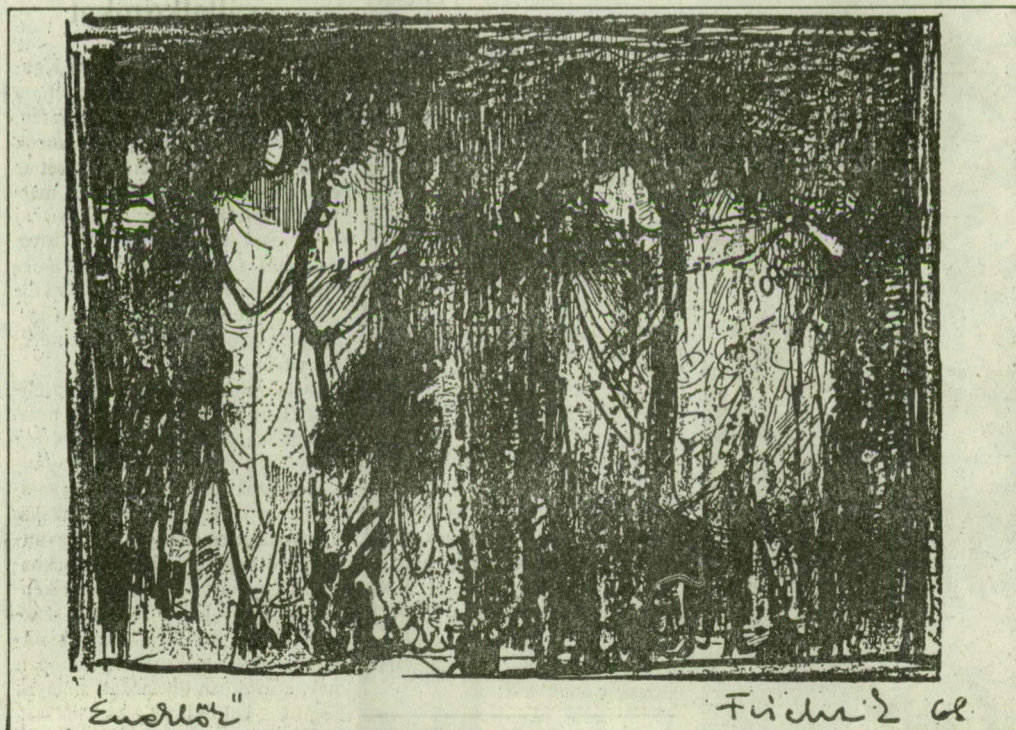
„A húsz esztendeje szinte minden kedden bekapom hozzám Fischer Ernő. Akkor tájt panno-tervet készítettem – úgy emlékszem, Cegléd városa megbízásából. Először valahányszor volt a sin- és vonalvilágmal, a ritmus-leadmal olyan megrázó te-veiséget érzékeltem, amellyel az emberi lélek, a modern ember benső világának leg-izellaltabb rezdüléseit is kifejeztem. – A pannóval al-riban persze nem lehetett egyéb, mint néhány egyszerű, muzsikáló vizuális – kő- mefelet a Felcséjemen és nekem dedikált végzetts: „Kag me- fettel GYÖNGYINÉK a sól kedves- sejét – baráti vendéglátást.”

• MOTTO: DALLAL EGY ÉLETEMÁT.

... Arra gondolok: egyszer tén- a megedi Nonziban vagy egye- brűt – azért Néző mű-lesz mégis a vizuálisból... Nem? De Endre 191. május.

Fischer Ernő (61.)

„Ezerlőr”

Fischer Ernő (61.)

Rozsda

A Magyar Nyelv Értelmező Szótára (1961) szerint a rozsda, avagy a korrózió nem egyéb, mint „(Fémek, főleg vas felületén) nedves levegővel vagy vízzel való érintkezés és oxidálódás folytán keletkezett, a fém állapotát bomlasztó réteg.” E folyamat megelőzhető a rozsdamentes bevonat alkalmazásával – míg a történelmi korokban a múlandóságot a kő felhasználásával próbálták felejtetni az emberek, addig az újkor, a föld méhét mind bátrabban megcélzó igyekezetében a fémekben találta meg azt az anyagot, mely a maradárdóság (technikai) feltételeit biztosítja; így ipari méretűvé vált a korrózióvédő vegyületek gyártása. A társadalom korróziója a korrupció. Ugyanezen szótár szerint a korrupció „(társadalmi, politikai, hivatali) olyan hivatali, közéleti, politikai, erkölcsi állapot, amelyben a megvesztegethetőség szelleme általánosan elterjedt.” Továbbiakban „(irodalmi) főleg a társadalom, a köz anyagi érdekeit sértő erkölcsi romlottság, zül- löttesség.”

Az hiszem, az előbbi, a politikai, hivatali, társadalmi vonatkozású értelmezés időszerű manapság e tájon. Melyről olyan mélyen hallgatunk, mintha átmenetileg elnémultunk volna. A rendszerváltás kapcsán sűrűn felhangzik az átmeneti vádja egy-egy érdek- csoporttal szemben; sohasem a konkrét személy a célpont, aki hús-vér mivoltában a köz létlőszéke elé állítható. Mintha a rozsdára kentük volna a korrózióvédő bevo- natot...

P. S.